

Suomen Sadankomitea
Rauhanasema, Veturitori 3
00520 Helsinki

Lausunto
28.11.2018

Eduskunnan puolustusvaliokunnalle

Hallituksen esitys laeiksi ampuma-aselain, vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain sekä asevelvollisuuslain 97 a §:n muuttamisesta (HE 179/2018 vp)

Lausunnossamme keskitymme kahteen keskeiseen hallituksen esityksen ongelmaan. Toinen liittyy ampuma-aselain ja vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain väliseen yhteyteen, erityisesti niin kutsuttuun reserviläispoikkeukseen sisältyviin epäselvyyksiin. Toinen ongelma, jota käsittelemme, on reserviläispoikkeuksen määrittelyn suhde Euroopan unionin ampuma-asedirektiivin kansalliseen toimeenpanoon. Lisäksi käsittelemme lyhyesti hallituksen esityksen valmistelun ongelmia, yleensä ampuma-aselainsäädäntöön liittyviä seikkoja ja aserekisteriä.

1. Ampuma-aselain ja vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain yhteys toisiinsa

Hallituksen esitys laeiksi ampuma-aselain, vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain sekä asevelvollisuuslain 97 a §:n muuttamisesta on ongelmallinen kokonaisuus. Ongelmallisuus johtuu siitä, että vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annettua lakia uudistetaan laajemmin, ja osa ampuma-aselain ongelmista on sidoksissa vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain uudistukseen. Siitä ei kuitenkaan ole vielä annettu hallituksen esitystä eduskunnalle.

Ongelmallisuus kohdistuu ampuma-aselain osalta reserviläispoikkeukseen ja vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain osalta vapaaehtoisen maanpuolustuksen sisällön määrittelyyn. Vapaaehtoisen maanpuolustuksen - erityisesti sotilaallisia valmiuksia palvelevan koulutuksen - sisältö on määriteltävä laasti. Lain (556/2007) 2 §:n toisen momentin mukaan:

"Sotilaallisia valmiuksia palvelevalla koulutuksella tarkoitetaan tässä laissa muuta vapaaehtoista maanpuolustuskoulutusta".

Sotilaallisen koulutuksen sisällöksi 2 §:n ensimmäinen momentti määrittelee puolustusvoimien aseilla, ampumatarvikkeilla tai räjähteillä tapahtuvan koulutuksen sotilaallisten taitojen sekä joukon yhteistoiminnan kehittämiseksi sodassa tai muissa aseellisissa selkkauksissa toimimista varten.

Vapaaehtoisen maanpuolustuskoulutuksen sisältöä ei myöskään tarkenneta lain esitöissä, vaan ainoa täsmennys löytyy eduskunnan puolustusvaliokunnan mietinnöstä (3/2006 vp). Siinä sotilaallisia valmiuksia palvelevalla koulutuksella on tarkoitettu esimerkiksi suunnistus- ja karttatarjoituksia.

Nyt käsiteltävänä olevan ampuma-aselain muutosesityksen osalta olisi välttämätöntä tietää, kuinka laajaksi ja millä tavoin vapaaehtoisen maanpuolustuksen sisältö erityisesti ampumakoulutuksen osalta määritellään, koska tällä on välitön yhteys reserviläis-

poikkeukseen. Eduskunnan kannalta toimivin vaihtoehto olisi käsitellä yhtä aikaa esitykset ampuma-aselain ja vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain muutosesitykset. Toinen, eikä välttämättä edes huonompi, vaihtoehto on se, että eduskunta käsittelee ampuma-aselain omana kokonaisuutena ja sopeuttaa sen jälkeen hallituksen esityksen vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetusta laista ampuma-aselain puitteisiin.

2. Ampuma-aselain keskeiset ongelmat

Hallituksen esitykseen sisältyy useita kannatettavia seikkoja, mutta valitettavasti myös suuria ongelmia. Merkittävin ongelma on se, ettei lakiesitys toteuta EU:n ampuma-asedirektiivin kansallista toimeenpanoa siten kuin direktiivi edellyttää. Sen sijaan hallituksen esitys laajentaa merkittävästi mahdollisuuksia hakea lupaa direktiivissä kiellettyjen erityisen vaarallisten aseiden (A-luokan aseet) hallussapitoon ja käyttöön. Tällainen menettely ei ole sopusoinnussa sen kanssa, mitä direktiivien kansallisesta toimeenpanosta on säädetty.

Euroopan unionin ampuma-asedirektiivin tavoitteena on:

- tiukentaa merkittävästi sääntöjä vaarallisimpien ampuma-aseiden hankintaan ja hallussapitoon;
- kieltää kaikkein vaarallisimpien itselataavien aseiden siviilikäyttö;
- tehostaa unionimaiden välistä tiedonvaihtoa;
- tarkentaa ampuma-aseiden merkintöjä ja sitä kautta parantaa aseiden jäljitettävyyttä sekä
- tiukentaa aseiden deaktivointia koskevia säädöksiä.

Direktiivin muutokset ovat seurausta Euroopassa tehtyihin terrori-iskuihin, joissa on käytetty sarjatuliaseita. Niiden saatavuuden rajoittaminen on tehokas keino sekä estää vastaavanlaisia iskuja että vaikeuttaa aseiden kulkeutumista laittomille asemarkkinoille. Suurin osa laittomista aseista on ollut alun perin laillisia.

Erityisen vaarallisten aseiden saatavuuden rajoittaminen palvelee myös aseturvallisuuden ylläpitoa. Jotkin itselataavat kertatuliaseet voidaan helposti muuntaa sarjatuliaseiksi, jolloin ne ovat turvallisuusuhka. Lisäksi tietyt itselataavat kertatuliaseet saattavat olla patruunakapasiteettinsa vuoksi erittäin vaarallisia, vaikkei niitä muunnettaisikaan sarjatuliaseiksi, kuten asedirektiivissä aivan oikein huomautetaan.

Kaikkien Euroopan unionin jäsenvaltioiden kannalta on oleellista, että asedirektiivi toimeenpano jäsenmaissa toteutetaan mahdollisimman yhtenäisesti ja nopeasti. EU:n perustamissopimusten mukaan jäsenvaltioiden on toimeenpantava direktiivit siten, että kansallinen lainsäädäntö toteuttaa direktiivin tavoitteet ja vaatimukset. Lisäksi kansallisten toimenpiteiden on oltava täsmällisiä, selviä, oikeudellisesti sitovia ja läpinäkyviä.

Suomessa on asukaslukuun nähden runsaasti aseita, valtaosin metsästysaseita, joita valtaenemmistö metsästäjistä käyttää vastuullisesti. Suomessa on kuitenkin noin 8 000 aseluvan haltijalla noin 10 000 erityisen vaarallista asetta. Näiden aseiden luvat jäävät voimaan lakimuutoksen jälkeenkin, mikä mahdollistaa luvan haltijoille myös uusien A-luokan aseiden hankinnan. Mitä enemmän erityisen vaarallisia aseita on, sitä suuremmaksi kasvaa riski niiden väärinkäytöstä tai niiden päätyemisestä laittomille asemarkkinoille.

2.1. Kansallisen puolustuksen tarve määritelty epäselvästi

Kun EU:n ampuma-asedirektiiviä valmisteltiin, Suomi lobbasi aktiivisesti ja menestyksellisesti direktiiviin kansalliseen puolustukseen liittyvän poikkeuksen. Ampuma-asedirektiivin 6. artiklan 2. kohdassa edellytetään, että A-luokan aseisiin voitaisiin antaa maanpuolustusperusteella lupa vain kansallisen puolustuksen tarpeesta aiheutuen, poikkeuksellisesti, perustellusti ja yksittäistapauksessa siten, ettei yleinen järjestys ja turvallisuus vaarannu. Lisäksi direktiivin johdantokappaleessa 16 edellytetään, että kansallisen puolustuksen tarkoituksessa annettavia aselupia tulee antaa kansallisen lainsäädännön mukaisen vapaaehtoisen sotilaskoulutuksen yhteydessä.

Hallituksen esityksessä direktiivin poikkeusta kuitenkin laajennetaan huomattavasti yli sen, mitä edellä mainitussa 6. artiklan 2. kohdassa tai johdantokappaleessa 16 säädetään. Hallituksen esityksessä reserviläispoikkeusta on myös laajennettu verrattuna lausuntokierroksella olleeseen luonnokseen, josta Suomen Sadankomitea, Suomen Rauhanliitto ja Poliisihallitus katsoivat, että esitetty reserviläispoikkeus on liian laaja. Poliisihallituksen mukaan 900 000 reserviläisen mahdollisuus hankkia A-luokan ampuma-aseita ei täytä direktiivin asettamia vaatimuksia, minkä lisäksi se aiheuttaisi huomattavia käytännön ongelmia, kuten liitteenä olevasta Poliisihallituksen lausunnon otteesta ilmenee.

Erikoista on se, että hallituksen esityksen lausuntoyhteenvedossa (s. 22) todetaan näin:

"Esityksen jatkovalmistelussa on katsottu, että säädös, jossa reserviläispoikkeus koskisi koko reserviä, ei täyttäisi asedirektiivin poikkeuslupan myöntämislle asettamia vaatimuksia ja voisi johtaa mahdolliseen sanktiomenettelyyn direktiivin täytäntöönpanon rikkomisesta komission taholta."

Lainattu hallituksen esityksen kohta on erikoinen siksi, että lausuntokierroksen jälkeen reserviläispoikkeusta on laajennettu, ei rajattu, siten, että lupaa A-luokan aseeseen voivat hakea myös sekä 18-20-vuotiaat että yli 60-vuotiaat reserviläiset. Näin ollen reserviläispoikkeus käytännössä kohdistuu koko reserviin, mikä hallituksen esityksen mukaan "voisi johtaa mahdolliseen sanktiomenettelyyn direktiivin täytäntöönpanon rikkomisesta komission taholta".

Hallituksen esityksessä aseluvan myöntämistä yksityishenkilölle käsitellään esityksen 45 §:ssä. Pykälän perusteluissa todetaan, että:

"Direktiivin poikkeuslupien vaatimuksien tulee olla **tarkkarajaisesti laissa säädetty** (lihavointi lausunnonantajan). Luvanhakija ei voisi itse määritellä sitä, onko hänellä tarvetta erityisen vaaralliseen ampuma-aseeseen tai aseeseen osaan kansallisen puolustuksen tarkoituksessa. Täten Puolustusvoimien tehtävänä olisi arvioida sitä, milloin henkilöllä olisi kansallisen puolustuksen tarkoituksessa tarve erityisen vaarallisen ampuma-aseen hankkimiseen ja hallussapitoon. Puolustusvoimat lausunnollaan rajaisi 900 000 reserviläisen joukosta ne henkilöt, joiden ampumataidon ylläpitäminen nimenomaan kielletyiksi luokitelluilla erityisen vaarallisilla henkilökohtaisessa omistuksessa olevilla ampuma-aseilla olisi tarpeellista kansallisen puolustuksen tarkoituksessa."

Poikkeuslupien vaatimukset pitää siis säätää tarkkarajaisesti laissa. Tätä vaatimusta hallituksen lakiesitys ei kuitenkaan täytä. Lakiesityksen 45 §:ssä erityisen vaarallisten aseiden luvan hakemisesta todetaan näin:

"Aselupa 43 §:n 1 momentin 9 kohdassa tarkoitettua käyttötarkoitusta varten 9 §:n 5 b kohdassa tarkoitettuun ampuma-aseeseen ja sen osaan voidaan antaa luonnolliselle henkilölle vain, jos tämä esittää Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen antaman todistuksen osallistumisesta vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetussa laissa tarkoitettuun sotilaallisia valmiuksia palvelemaan ampumakoulutukseen ampuma-asetyypillä, johon aselupaa haetaan, aktiivisesti vähintään aselupahakemusta edeltävän 12 kuukauden aikana sekä vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetussa laissa tarkoitetun todistuksen hyväksytysti suoritetusta ampumakokeesta. Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen antama todistus voidaan osittain korvata muulla luotettavalla selvityksellä aktiivisesta reserviläisen ampumarjoittelusta. Aktiivista harjoittelua koskevaan vuoden ajanjaksoon lasketaan puolet aseellisessa palvelussa asevelvollisena suoritetusta palvelusta tai puolet naisten vapaaehtoisessa asepalvelussa suoritetusta palvelusta."

Luvanhakijan tulisi siis esittää Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen antama todistus osallistumisesta ampumakoulutukseen vähintään vuoden ajalta tai muu luotettava selvitys osallistumisesta reserviläistoimintaan sekä todistus hyväksytystä ampumakokeesta.

Näin ollen laissa ei lainkaan määriteltäisi, mikä on se **maanpuolustusperuste**, jonka perusteella lupa vain **kansallisen puolustuksen tarpeesta aiheutuen, poikkeuksellisesti, perustellusti ja yksittäistapauksessa** voitaisiin myöntää A-luokan aseluvan hakemiseen siten, **ettei yleinen järjestys ja turvallisuus vaarannu** (lihavoinnit lausunnonantajan).

Hallituksen esityksen perustelut eivät myöskään tuo tarkennusta edellä olevaan määrittelyongelmaan. 45 §:n perusteluissa luvan saantiedellytyksiä täsmennetään.

"Kansallisen puolustuksen käyttäminen ampuma-aseen hallussapitoluvan myöntämisen perusteena perustuisi aidosti maanpuolustukselliseen tarpeeseen, josta Puolustusvoimat antaisi puoltavan lausunnon."

Tämä määritelmä jättää kuitenkin avoimeksi sen, mikä on aito maanpuolustuksellinen tarve, josta Puolustusvoimien tulisi antaa lausunto. Samoin avoimeksi jää, kuka aidon maanpuolustuksellisen tarpeen määrittelee. Jos tarkoituksena on, että Puolustusvoimat voi antaa puoltavan lausunnon vain niille reserviläisille, joilla on maanpuolustusperuste A-luokan aseluvan hakemiseen, se tulisi kirjata selkeästi lakiin. Laissa tulisi myös yksiselitteisesti määritellä, onko Puolustusvoimilla velvollisuus antaa lausunto, vai onko Puolustusvoimilla harkintavaltaa tässä asiassa.

Kansallisen puolustuksen tarpeen määrittely ei voi olla mahdoton tehtävä. Loogista olisi olettaa, että yksi merkittävä peruste olisi sodanaikainen sijoitus sellaiseen joukko-osastoon, yksikköön ja tehtävään, jossa ampumataidolla on oleellinen merkitys. Toinen looginen peruste edellä mainitun lisäksi voisi olla asevelvollisuusaikana hankitun ampumataidon taso. Lisäksi olisi loogista olettaa, että Puolustusvoimat määrittelisi ne reserviläiset, joille lupa A-luokan aseeseen voitaisiin myöntää. Tällöin voitaisiin vastata EU:n ampuma-asedirektiivin vaatimuksiin perustellusta poikkeuksellisuudesta ja yksittäistapauksellisuudesta. Samoin tällöin olisi helpompi varmistaa, ettei yleinen järjestys vaarannu, kun koko prosessi olisi viranomaislähtöistä ja viranomaisten toteuttamaa.

Osaltaan edellä mainittu ongelma luvasta A-luokan aseisiin liittyy siihen, ettei hallituksen esityksessä tai sen esitöissä ole perusteltu sitä, kuinka olennaista reserviläisten ampumataidon ylläpitäminen Suomen puolustuskyvyn kannalta on nimenomaisesti yli 20 patruunan lippaalla varustetulla aseella. Sen sijaan on todettu, että ampumataidolla on merkitystä puolustuskyvylle määrittelemättä kuitenkaan sitä, mihin tosiseikkoihin tämä käsitys perustuu. Lainsäädännön tulisi kuitenkin perustua tosiasioihin, ei mielipiteisiin tai niin sanottuun yleiseen käsitykseen asioiden tilasta.

Ampuma-aselain muutosesityksen 45 § on yhteydessä vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain 2 §:ään. Se käsittelee sotilaallista koulutusta ja sotilaallisia valmiuksia palvelevaa koulutusta, johon voimassa olevan lain mukaan ei ole voinut sisältyä ampumakoulutusta.

Kuitenkin vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain muutosesityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa ampuma-asekoulutuksen sisällyttämistä sotilaallisia valmiuksia palvelevaan koulutukseen perustellaan sillä, että muutoksella "selvennettäisiin nykytilaa, jossa Maanpuolustuskoulutusyhdistys on antanut sotilaallisia valmiuksia palvelevana koulutuksena ampumakoulutusta, mutta asiasta ei ole säädetty laissa".

On erikoista, että lakimuutosta perustellaan sillä, ettei voimassa olevaa lakia ole noudatettu. Erikoista on myös se, että aiemmin mainitusta puolustusvaliokunnan mietinnöstä (PuVM 3/2006 vp), jossa määritellään sotilaallisia valmiuksia palvelevaksi koulutukseksi esimerkiksi suunnistus- ja karttatarjoitukset, todetaan:

"Kyseinen esimerkki on ainoa sotilaallisia valmiuksia palvelevan koulutuksen sisältöä määrittelevä luonnehdinta ja se jättää tulkinnanvaraiseksi sen, voiko Maanpuolustuskoulutusyhdistys antaa sotilaallisia valmiuksia palvelevassa koulutuksessa ampumakoulutusta."

Tulkinnanvaraisuus on suhteellinen käsite, mutta hallituksen esityksen perusteluissa ei ole esitetty, miten MPK:ssa on voitu päätyä tulkintaan, että esimerkiksi suunnistus- ja karttatarjoitusten tapaiseen koulutukseen voisi sisältyä ampumakoulutusta.

Tältä osin on aiheellista myös kiinnittää puolustusvaliokunnan huomio siihen, onko MPK:n toimintaa ja sen koulutuksen sisällön lainmukaisuutta valvottu riittävän yksityiskohtaiseksi. Koska MPK:lla on julkisoikeudellinen asema, sen tehtävät määritellään laissa ja sen toimintaa ohjaa ja valvoo puolustusministeriö, olisi loogista olettaa, että sen toiminta kaikilta osin vastaisi voimassa olevaa lakia.

2.2. Puolustusvoimien lausunto tai muu luotettava selvitys

Epäselväksi jää myös se, mitä tarkoittaa ampuma-aselain muutosesityksen 45 §:n perustelujen kirjaus: "Puolustusvoimat lausunnollaan rajaisi 900 000 reserviläisen joukosta ne henkilöt, joiden ampumataidon ylläpitäminen nimenomaan kielletyiksi luokitelluilla erityisen vaarallisilla henkilökohtaisessa omistuksessa olevilla ampuma-aseilla olisi tarpeellista kansallisen puolustuksen tarkoituksessa." Tarkoitetaanko tällä, että Puolustusvoimat antaa yhden lausunnon, jossa nimetään ne reserviläiset, jotka voivat hakea A-lupaa, vaiko sitä, että Puolustusvoimat antaisi lausunnon siinä vaiheessa, kun reserviläinen hakee A-lupaa?

Muuhun luotettavaan selvitykseen aktiivisesta reserviläisen ampumaharjoittelusta sisältyy kuitenkin se ongelma, että direktiivin johdantokappale 16 edellyttää reserviläispoikkeuksen

soveltamista kansallisen lainsäädännön mukaiseen vapaaehtoiseen sotilaskoulutukseen. Vaikka perusteluissa on annettu jotain esimerkkejä, ne ovat vain esimerkkejä. Epäselvyyksien välttämiseksi on välttämätöntä, että lain tasolla säädetään, millainen reserviläisen ampumarjoittelu voitaisiin ottaa huomioon, samoin se, kuka tällaisen luotettavan selvityksen voisi antaa. Hallituksen esitykseen jää runsaasti avoimia kysymyksiä, kuten esimerkiksi:

- Riittääkö parhaan kaverin tai avo/aviopuolison lausunto?
- Mikä taho on sellaisessa asemassa, että voi arvioida harjoittelun olevan reserviläisen ampumarjoittelua?
- Millainen harjoittelu on aktiivista?

Hallituksen esityksessä annetaan jopa yksittäisille kansalaisille merkittävä asema aselupamenettelyssä. Vähintään tältä osin lainsäädännön tarkkarajaisuudessa olisi parantamisen varaa.

3. Aselainsäädäntö ja aseharrastajat

Suomessa aseiden hallussapito ei ole subjektiivinen oikeus. Tästä huolimatta ampuma-aselain uudistus on tälläkin kertaa herättänyt runsaasti keskustelua, samoin kuin aikaisemmin EU:n ampuma-asedirektiivin uudistus. Erytisen huolestuneita ja aktiivisia ovat olleet ampumaurheilu-, maanpuolustus-, metsästäjä- ja reserviläisjärjestöt, joilla kaikilla on luonnollisesti oma intressinsä uudistusten sisältöön.

Ampuma-aseiden säätely ei kuitenkaan kosketa ainoastaan niiden käyttäjiä, ampumaurheilijoita, metsästäjiä ja reserviläisiä, vaan säätelyn tärkeimpänä tavoitteena pitää olla aseturvallisuuden takaaminen. On selvää, että ylivoimainen enemmistö ampumaurheilijoista, metsästäjistä ja reserviläisistä käyttää ja säilyttää aseitaan vastuullisesti ja lakien mukaisesti. Tosiasia kuitenkin on, että kaikki eivät näin tee, ja tästä on todisteena lukuisia surullisia yksittäistapauksia, jotka ovat myös johtaneet lainsäädännön ja asevalvonnan kiristämiseen.

Suomessa on jo pitkään säädelty eri toimintoja. Esimerkiksi elintarvikkeiden valmistuksen, kuljetuksen, kaupan ja säilytyksen säätelyllä on kyetty takaamaan se, että vain poikkeustapauksissa kuluttajille myydään terveydelle vaarallisia tai pilaantuneita tuotteita. Tämä edellyttää, että elintarvikeketjussa ketjun jokainen osa kantaa vastuunsa.

Ampuma-aseiden vastuullinen käyttö edellyttää samanlaisen vastuullisuuden toteutumista. Aseiden myyjien, aseharrastajien ja -kouluttajien sekä aselupia käsittelevien viranomaisten on kunkin osaltaan ja kaikkien yhdessä kannettava vastuu aseturvallisuudesta. Säännökset esimerkiksi asekaapeista saattavat tuntua pikkumaisilta ja yksityiselämään tunkeutuvilta, mutta ne ovat välttämättömiä, koska kaikki aseiden omistajat eivät ymmärrä aseiden ja ampumatarvikkeiden turvallista säilytystä samalla tavoin.

4. Ampuma-aselain valmistelusta

Hallituksen esityksen valmistelussa erityisesti ampumaurheilua harrastavat ja vapaaehtoiseen maanpuolustukseen osallistuvat reserviläiset ja heidän järjestönsä ovat vaikuttaneet merkittävästi hallituksen esityksen sisältöön. Esimerkiksi toukokuun lopussa

järjestetyn kuulemistilaisuuden osallistujista ylivoimainen enemmistö oli kahden edellä mainitun ryhmän edustajia. Samoin kesän lausuntokierroksella lukuisat aseharrastajat ja heidän sekä paikalliset että valtakunnalliset järjestöt antoivat lausuntonsa esitysluonnoksesta.

Lausuntojen antaminen viranomaisille lakihankkeista on demokraattiseen yhteiskuntaan kuuluva oikeus. Viranomaisten on kuitenkin toimittava niin kutsutun "yleisen edun", ei intressiryhmien etujen mukaisesti. Kun hallituksen esitystä vertaa kesällä lausuntokierroksella olleeseen luonnokseen, näkyy selvästi, että maanpuolustus- ja reserviläisjärjestöjen näkemykset on otettu huomioon erityisesti reserviläispoikkeuksen osalta.

Reserviläis- ja maanpuolustusjärjestöjen näkemysten huomioon ottamista voidaan tietenkin perustella heidän lausuntojensa suurella osuudella kaikista lausunnoista. Tällöin kuitenkin sivuutetaan kaksi asiaa. Ensiksi, maanpuolustus- ja reserviläisjärjestöjen lausuntojen määrää on tietoisesti kasvatettu mahdollisimman suureksi. Tämä ilmeni toukokuun kuulemistilaisuudessa, jossa useat näiden järjestöjen edustajat puheenvuoroissaan ja käytäväkeskusteluissa toivoivat mahdollisimman monen heidän järjestönsä antavan lausunnon. Toiseksi, on kyseenalaista, kuinka suuren joukon todellisia tarpeita näiden järjestöjen lausunnot ilmentävät.

Esimerkiksi vapaaehtoiseen maanpuolustuskoulutukseen osallistuvista vain noin 2 500 on voimassa oleva sodanaikainen sijoitus. Tästä puolestaan seuraa, että vapaaehtoisessa maanpuolustuskoulutuksessa annettavan ampumakoulutuksen merkitys Suomen puolustuskyvyn kannalta on lähes olematon, koska koulutus kohdistuu suuremmissa määrin sellaisiin, joilla sodanaikaista sijoitusta ei ole kuin sellaisiin, joilla se on.

Hallituksen esityksen loppuvaiheen valmistelussa sisäministeriö on myös täydellisesti sivuuttanut poliisihallituksen perustellun reserviläispoikkeuksen kiristämistä kannattaneen lausunnon. Tältä osin mielenkiintoinen yksityiskohta on, että poliisihallituksen sekä Suomen Rauhanliiton ja Sadankomitean näkemykset olivat reserviläispoikkeuksesta yhteneväiset.

5. Aserekisteri

Ampuma-aselain yksi keskeinen ja tärkeä uudistus on aserekisteri, jota olisivat käyttäneet sekä ase-elinkeinon harjoittajat että viranomaiset. Tällaisella järjestelyllä olisi varmistaa laillisesti myytyjen aseiden rekisteröinti ja tehostaa aseiden valvontaa sekä kansallisesti että EU:n jäsenvaltioiden kesken. Rekisteri ei kuitenkaan valmistunut ajoissa ja eduskunta on hyväksynyt lain (896/2018), jonka mukaan ampuma-aselain 25 §, 42 c §:n 1 momentin 1 kohta ja 103 §:n 2 a kohta tulevat voimaan vasta 1 päivänä maaliskuuta 2020.

Voimaantulon siirtämiselle on perusteensa, mutta siitä seuraa, ettei ole varmuutta siitä, että kaikki ennen 1.3.2020 ase-elinkeinon harrastajille tai heidän yksityishenkilöille myymänsä tai ulkomailta hankitut aseet tulisivat merkityksi tällä hetkellä käytössä olevaan aserekisteriin. Lisäksi myöhästymisestä aiheutuu ongelmia EU-valtioiden väliselle tiedonvaihdolle.

Aseturvallisuuden ja aseiden jäljittämisen kannalta aserekisteri on merkittävä työkalu. Sen avulla voidaan myös osaltaan estää aseiden kulkeutumista laittomille markkinoille. Kun

Suomen vahvuutena pidetään tietoteknistä osaamista, olisi loogista odottaa, että aserekisterin kaltaiset hankkeet kyettäisiin toteuttamaan asetetussa aikataulussa.

Kun Suomessa vuosittain katoaa noin 2 000 asetta, olisi perusteltua jatkossa kehittää aseiden ja niiden osien jäljitettävyyttä. Yksi mahdollisuus olisi lisätä ainakin aseisiin siru, jonka avulla se voitaisiin paikantaa ja tarvittaessa jäljittää.

6. Yhteenveto

Edellä olevan perusteella toteamme, että:

- Hallituksen esityksessä ei ole lain tasolla määritelty sitä, missä tilanteessa henkilö on EU:n ampuma-asedirektiivin edellyttämällä tavalla kansallisen puolustuksen tarkoituksessa sellaisessa asemassa, että hänellä olisi perusteita saada aselupa kiellettyyn aseeseen poikkeuksellisesti ja asianmukaisesti perustellulla tavalla yksittäistapauksissa ja niin että yleinen turvallisuus ja yleinen järjestys eivät vaarannu.
- Esitys jättää myös avoimeksi, mikä taho määrittää sen, kenellä on tarve A-luokan aseeseen kansallisen puolustuksen tarkoituksessa. Hallituksen esityksen 45 §:n perusteluissa todetaan, ettei subjektiivista oikeutta luvan hakemiseen ole, mutta pykälän muotoilu jättää avoimeksi sen, kuka tarpeen määrittelee. Lähtökohtana tulisi olla, että Puolustusvoimat kykenee määrittelemään, kenellä tällainen tarve on. Muutoin on vaara, että luodaan uusi Puolustusvoimille rinnakkainen järjestelmä. Lisäksi tulisi välttää perusteluissa säätämistä.
- Esitys ampuma-aselainsäätelyä ei toteuta EU:n ampuma-asedirektiivin tavoitteita, joten mikäli se hyväksytään esitetyssä muodossa, vaarana on EU:n komission sanktiomenettely Suomea kohtaan. Tästä syystä hallituksen esitys tulisi joko hylätä tai muuttaa eduskuntakäsittelyssä ennen kaikkea reserviläispoikkeuksen osalta vastaamaan direktiivin vaatimuksia.
- Koska hallituksen esitystä vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain uudistamiseksi ei ole annettu eduskunnalle, tästä syystä ei ole tiedossa, miten sotilaallisen koulutuksen ja sotilaallisia valmiuksia palvelevan koulutuksen sisältö ja tavoitteet määritellään. Näin ollen on mahdotonta arvioida ampuma-aselain ja vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain keskinäistä toimivuutta ja suhdetta. Lausunrossamme sisäministeriölle esitimme, että vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain uudistus on niin puutteellisesti valmisteltu, että se tulisi hylätä ja valmistella lain kokonaisuudistus tulevissa vaaleissa valittavalle eduskunnalle. Olemme edelleen tästä asiasta samaa mieltä.

Suomen Sadankomitea ry:n puolesta,

Timo Mielonen
puheenjohtaja

Anni Lahtinen
pääsihteeri

Liite: Ote Poliisihallituksen lausunnosta sisäministeriölle

2.1 Reserviläispoikkeuksen piiriin kuuluvat henkilöt

Ampuma-aselain systematiikassa aseluvan saanti perustuu seuraavien kolmen perusteen olemassaoloon:

- 1) hakijan henkilökohtaiseen sopivuuteen,
- 2) harrastuksen, työn tai muun laissa säädetyn käyttötarkoituksen olemassaoloon, sekä
- 3) ampuma-aseen hyvään soveltuvuuteen haettavaan käyttötarkoitukseen.

Lupaharkinta on kokonaisuus, jossa erityisesti henkilön sopivuutta voidaan arvioida myös sen perusteella, mitä hän kertoo tai muuten esittää näyttönä harrastuksensa olemassaolosta ja haettavan aseiden soveltuvuudesta siihen. Tämän vuoksi jonkin edellä mainitun seikan jättäminen sisällöltään avoimeksi taikka arvioinnin pilkkominen erillisiksi osiksi heikentää yleistä järjestystä ja turvallisuutta.

Esityksessä poikkeuksen piiriin on siis suunniteltu kuuluvan 900 000 henkilöä, joista suurimmalla osalla ei ole sijoitusta tai tehtävää maanpuolustuksessa. Lisäksi esitetty henkilöryhmä sisältää henkilöitä, jotka on katsottu asepalveluksen aikana sopimattomiksi asevelvollisuuslain tarkoittamaan varusmiespalvelukseen ja koulutukseen sopimattomiksi (mielenterveys, muu sairaus tms.) palvelukseen taikka siirretty T-luokkaan yleisen vaarallisuutensa perusteella tai jotka eivät ole edes asepalvelusta suorittaneet tultuaan vapautetuksi asepalveluksen suorittamisesta. Huomiota tulee kiinnittää myös siihen, että reserviläisten joukossa on henkilöitä, jotka voivat olla myös useamman kuin yhden maan kansalaisia ja sitoutuneita maanpuolustustoimintaan myös muussa maassa kuin Suomessa.

On myös otettava huomioon, että ainoastaan ahvenanmaalaiset ja Jehovan todistajat on vapautettu asevelvollisuudesta ja mieshenkilö on asevelvollisuuslain perusteella asevelvollinen sen vuoden loppuun, kun hän täyttää 60 vuotta. Aselupia hakevat myös henkilöt, jotka syystä tai toisesta haluavat omistaa ampuma-aseen, vaikka he eivät käyttäisikään sitä mihinkään harrastustoimintaan tai työhön. Poliisille aiheutuisi tarpeetonta ja huomattavaa työmäärän kasvua, kun lupahakemusten määrä kasvaisi vääränlaisen signaalin antamisen vuoksi. Tällainen tarpeeton resurssikuormitus vie aselupa- ja valvontaviranomaisen resursseja muusta aseturvallisuuden kannalta välttämättömästä työstä. Lisäksi kasvaa riski siihen, että luvan saa henkilö, joka on sopimaton aseluvanhaltijaksi. Lupahakemusten käsittelyn lisäksi on merkittävää resurssivaikutusta sillä, että henkilön täytettyä 61 vuotta hän ei olisi enää reserviläinen ja aseluvan peruste poistuisi. Tässä vaiheessa aseiden hallussapidolle tulisi olla uusi hyväksyttävä käyttötarkoitus ja luvanhaltijan tulisi muuttaa aselupaansa taikka luopua aseesta.

2.2 Asedirektiivin poikkeuksellisuus- ja yksittäistapauksellisuusvaatimukset

Asedirektiivin 6 artiklan 2 kohdassa edellytetään, että A-luokan aseisiin voitaisiin antaa maanpuolustusperusteella lupa vain kansallisen puolustuksen tarpeesta aiheutuen, poikkeuksellisesti, perustellusti ja yksittäistapauksessa siten, ettei yleinen järjestys ja turvallisuus vaarannu.

Asevelvollisuuslain (1438/2007) 2 §:n mukaan jokainen 18–60-vuotias miespuolinen Suomen kansalainen on asevelvollinen. Asevelvollinen kuuluu asevelvollisuuslain 49 §:n mukaan reserviin varusmiespalveluksen jälkeen enintään 60-vuotiaaksi asti. Reserviläisiä Suomessa on noin 900 000 ja heistä sodan ajan sijoitus on noin 280 000 henkilöllä ja muut ovat lähtökohtaisesti sijoittamiskelpoisia.

Poliisihallituksen kanta on, että jos pelkkä reserviin kuuluminen riittäisi perusteeksi A-luokan ampuma-aseen hankkimiselle, kyseinen 900 000 reserviläisen joukko aiheuttaa sen, ettei direktiivin sääntely toteudu. Tästä aiheutuisi merkittävä vaara EU-oikeudelliseen sanktiointiin, mikä voi puolestaan johtaa aseluvan haltijoiden kannalta tarpeettomiin kiristyksiin, kun kansallista sääntelyä ei ole toteutettu EU-oikeuden edellyttämällä tavalla.